

землі. «Земля і свобода» – його девіз; навіть сьогодні суспільство визнає: «Земля призначена для тих, хто на ній працює». Ідеали Сапати і нині доволі популярні серед мексиканського населення, хоча і близькі до екстремізму. Сапату можна вважати селянським лідером на кшталт Жака Простака періоду Жакерії. Водночас Сапата негативно ставився до консервативного життя мексиканців та ідеологічно був близький до комуністичних рухів. У листі до Панчо Вільли Сапата писав: «Невігластво і затемнення часом не дали нічого, крім стада рабів для тиранії». Однак якими б не були дії Сапати за його життя, після смерті він став кумиром регіону, і над ним завше буде витати образ визволителя і борця за права народу.

Джерела та література

1. Knight A. The Mexican Revolution, Porfirians, Liberals, and Peasants. Cambridge: Cambridge University Press. Vol. 1. 1986. 190 p.
2. Espinosa A., Arturo F. Guerra y política contra el cuartelazo. La revolución zapatista durante el régimen de Huerta. *Estudios de Historia Moderna y Contemporánea de México*. México: Instituto de Investigaciones Históricas. 2006. 138 p.
3. Krauze E. Mexico: Biography of Power. New York: Harper Collins, 1997. 278 p.
4. Álvarez S. P. Cronología de la Revolución (1906–1917). México: Instituto Nacional de Estudios Históricos de las Revoluciones de México. 2011. 224 p.

Бойко Ірина

Донецький національний університет імені Василя Стуса

КОНТРОВЕРСІЙНІСТЬ ІСТОРИЧНОЇ ПОСТАТІ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Ключові слова: Українська революція 1917–1921 рр., Гетьманат, Павло Скоропадський, Українська Держава.

Keywords: Ukrainian Revolution 1917–1921, Hetmanate, Pavlo Skoropadskyi, Ukrainian State.

Історія України налічує немало і гірких, і переможних подій. Кожний її етап складає той фундамент української державності, що ми маємо наразі. Одним з таких важливих етапів є період Української революції 1917–1921 рр. Особливу увагу і неоднозначність оцінок викликає правління Гетьманату Павла Скоропадського. Ця постать до сьогодні складає доволі контроверсійну позицію у світовій історіографії. На сучасному етапі важливо вивчити особливості оцінок діяльності гетьмана для формування об'єктивного ставлення до його історичної постаті.

Контроверсійність оцінок історичної постаті Павла Скоропадського насамперед полягає у його біографії. «Патріот обох держав», як називав себе сам гетьман, вивчав історію України, сам походив зі знаменитого козацького роду. У його домі співали українські пісні та читали книжки українських авторів. Але одночасно з цим він побудував військову кар'єру в російській імперській системі [5, 14–15].

Незважаючи на це, П. Скоропадський не був «улюбленцем» російського уряду. Як зазначає Д. Левчук: «Маючи всі підстави перебувати в найвищих сферах московсько-петербурзького суспільства, і знаючи, як колоніальна політика російського уряду завжди намагалась “іногородців” висувати на вищі становища, Скоропадський не був у милості царедворців, на нього дивилися косо» [4, 3].

Одним зі спірних питань у діяльності гетьмана виступає його грамота від 14 листопада 1918 р. «Про федерацію з Росією». Цей документ викликав масу емоцій та непорозумінь, а в деяких дослідницьких роботах його зміст був продиктований обірвано, грубо та некоректно щодо оригіналу.

Важливо розуміти, яке міжнародне політичне становище тоді існувало [2, 50]. П. Скоропадський розумів, що для держави, яка не має великої надійної військової сили, важливо було мати союзників, коли до українських кордонів наближалися більшовики. Особливої гостроти це питання набуло після програву Німеччини у Першій світовій, унаслідок чого німецькі війська повинні були відступати до своїх кордонів. Тоді, шукаючи контакти з Антантою, П. Скоропадський був вимушений декларувати грамоту, адже та хотіла «Єдиної Неділимой Росії» та не сприймала Українську Державу як щось окреме від неї.

Такий політичний маневр мав на меті отримати прихильність майбутнього ймовірного союзника, а значить – і військову допомогу. Варто зазначити, що де-факто, самий договір був фіктивним, адже угода передбачала «укладення з царською Росією», якої на той момент не існувало. На історико-політичній мапі зустрічаємо Росію саме під більшовицькими настроями, і як уже відомо, Скоропадський би ніколи не погодився на такий союз [1, 8]. Критики Гетьманату говорять, що цей політичний крок був зрадою, а сам гетьман був затятим федералістом. Одним із популярних тлумачень сучасників (В. Винниченко, М. Грушевський тощо) було те, що він був російською / німецькою маріонеткою, прагнув відновлення Російської імперії. Але чи було це так?

За А. Кущинським, цілком доречно виділити такі пункти гетьманської політики:

1. Ратифікація Берестейського мирного договору з Центральними державами, що визнали самостійність України.
2. Приєднання територій до Української Держави (Крим – на автономних правах, Бессарабія, Холмщина, Підляшшя – переговори про об'єднання з Кубанською Народною Республікою).
3. Визнання Української Держави 30-ма країнами світу.
4. Розвиток освіти. Заснування університетів, відкриття до 150 українських гімназій, військових шкіл, українізація попередніх вищих навчальних закладів. Заснування Українських національних музею, архіву, бібліотеки, Української академії наук [3, 18–20].

Власне, варто додати те, що сам гетьман виділяв себе «Гетьманом всієї України», підкреслюючи ідеї соборної, вільної, незалежної Української держави. У своїх споминах він доводив, що «Україна в тій чи іншій формі буде» [5, 48–50].

Після свого зречення, у період еміграції, П. Скоропадський не полишав українських настроїв. Він заснував у Берліні Український науково-дослідний інститут, очолював Українську громаду, здійснював захист українського народу [4, 14].

Історик повинен ставити собі мету – бути об'єктивним, не переходити межу ідеалізації або надмірної критики якоїсь події чи особистості. А тим паче – контроверсій, як у випадку з історичною постаттю П. Скоропадського. Адже такий вибірковий аналіз робить історію скривленою та неповною. П. Скоропадський не був ідеальним героєм [6, 11]. Насамперед він був людиною, яка вклала свої

сили в розбудову української державності і культури. Оцінювати його політику складно ще й через те, що термін його гетьманування досить короткий. Імовірно, сучасні історики потребують більше часу, щоб підійти до оцінки діяльності П. Скоропадського більш об'єктивно та неупереджено. Водночас з абсолютною впевненістю можна говорити, що П. Скоропадський був важливим складником української історії та процесу державотворення, про який ми не маємо забувати.

Джерела та література

1. Самостійник чи федераліст? Правда про Гетьмана Павла Скоропадського. Чикаго: Видання Союзу гетьманців державників Америки, 1935. 12 с.
2. Гай-Нижник П. П. Грамота про федерацію 1918 р.: вимушений тактичний крок задля порятунку Української Держави чи завбачлива стратегія на відновлення єдиної Росії. *Гілея*. 2018. Вип. 138 (№ 11). Ч. 3. Політичні науки. С. 40–57.
3. Кушинський А. Патріот і державний муж України. Чикаго: Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка, 1974. 17 с.
4. Левчук Д. Гетьман Павло Скоропадський в світлі історичних фактів. Торонто: «Наша Держава», 1952. 15 с.
5. Скоропадський П. Спогади: кінець 1917 – грудень 1918. Київ: Філадельфія, 1995. 492 с.
6. Калакура Я. С. Нові підходи до висвітлення Гетьманату Павла Скоропадського в сучасній українській та зарубіжній історіографії. *Архіви України*. 2011, № 2–3. С. 262–274.

Кошельник Владислава

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ВЕРСАЛЬСЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР У ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ ВЕЙМАРСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Ключові слова: шкільний підручник, Версальський мирний договір, Веймарська республіка.
Keywords: school textbook, the Treaty of Versailles, Weimar Republic.

Шкільні підручники виступають джерелом інформації для великої кількості людей, переважно молодшого віку, та містять у собі вибрані факти про події минулого. Як певного роду «гібридний носій» історії держави, шкільний підручник піддається впливу з боку не тільки наукових чи освітніх, а й політичних тенденцій. Водночас ті, хто обговорює та формулює зміст підручників, перебувають під впливом суспільного дискурсу та культури пам'яті їх власного минулого та сьогодення. За допомогою аналізу підручника можна виявити численні шари, які впливають на формування наративів та пам'яті про події минулого.

Однією зі значних і водночас доволі негативних сторінок у німецькій історії стала Перша світова війна та прийнятий за її результатами Версальський мирний договір. Ці події уже на початку 1920-х рр. увійшли до нових шкільних підручників Веймарської республіки. Розгляд змісту обраних підручників відображає моделі сприйняття та інтерпретації визначеної події. На прикладі Версальського договору можна показати, як «тема миру та мирних угод» загалом і Версальський договір зокрема представлені в підручниках переможеної держави, у якому ключі вони описуються і яку функцію виконують у формуванні пам'яті.